

DEN LANGFINGREDE BYDRENG

Af Claus Schou

I løbet af dagen blev han flere gange gjort opmærksom på, at der var sket lommetyverier på festpladsen. Anmelderne mente, at tyverierne var blevet lavet af nogle drenge. Derfor var Petersen selvsagt opmærksom på de drenge, han så. Han lagde specielt mærke til én, der selvom han var fattigt klædt brugte en del penge på slik og andre fornøjelser.

Petersen fik fat i drengen, der angav, at han havde haft 2 kroner og 50 øre, da han ankom til festpladsen. Da betjenten efterfølgende kiggede i drengens pengepung, viste det sig imidlertid, at han nu var i besiddelse af hele 3 kroner og 60 øre. Det stemte jo ikke særligt godt, og presset sagde drengen, at pengene stammede fra en pung, som han havde stjålet fra et bord i restaurationslokalet. Han havde snuppet indholdet og smidt den tomme pengepung ved skydebanen.

Petersen tog drengen med til det sted, hvor pungen angiveligt skulle ligge i græsset, men der var ingen pung at finde. Drengen sagde nu, at han alligevel ikke havde taget pengepungen eller på anden måde havde stjålet på festpladsen. Der-

Den langfingrede bydreng

Mandag 5. september 1887 havde politibetjent nr. 9 Carl Petersen fra Odense politi opsyn i forbindelse med »Håndværkerforeningens« store udendørs efterårsarrangement.¹

Hans Peter Christian Madsen. I »Odense amtsarkiv« på »Landsarkivet for Fyn« findes en række journal-sager med indklæbte »forbryderbilleder«, og der er lavet en speciel registratur i så henseende.

imod indrømmede han at have stjålet pengene hos købmand Peter Preisler i Vestergade, hvor han var bydreng. Derfor blev han taget med på politistationen, som dengang lå på rådhuset. Ved visitation blev drengen yderligere fundet i besiddelse af en ny sort notesbog og to cigarer. Den meget slidte pengepung med de stjalne penge var allerede i politiets varetægt. Fordi tiden efterhånden var så fremskreden - det var blevet hen under aften - blev drengen indsat i detentionen.

I forhør

Næste morgen blev drengen Hans Peder Kristian Madsen igen afhørt. Han oplyste, at han var født i Ringe sogn på Rynkeby Mark 29. november 1873, altså snart 14 år gammel. Han var søn af arbejdsmand Hans Kristian Madsen og dennes afdøde hustru Ane Hansen. Faderen havde giftet sig igen i 1880, og far og søn var i den forbindelse flyttet til Odense, hvor familien nu boede i Jens Benzonsgade 7. Hans Peder gik i 4. klasse på »Borger-skolen«.² Han nægtede atter, at han var skyldig i lommetyverierne og i at have stjålet pengepungen på festpladsen. Derimod havde han, som også allerede nævnt, stjålet pengene dér, hvor han var bydreng. Hans Peder forklarede, at i købmandsgården var der bag butikken i den såkaldte skænkestue et skab med en pengeskuffe. Drengen opholdt sig ofte i det pågældende lokale, og når han havde været alene, havde han i løbet af det sidste år tit stjålet mindre beløb - ikke mindre end 25 øre og højst 75 øre - ved eventuelt at benytte nøglen til pengeskuffen, som lå på en hylde i det samme skab, hvis skuffen da overhovedet havde været låst. På den måde havde han nok stjålet i alt ca. 20 kr. Pengene havde han løbende brugt til slik. Dagen før på festpladsen havde

han nok brugt 2 kr. til fornøjelser. Tilståelsen blev oplæst og ordlyden blev accepteret.

På åstedet

Det var efterhånden blevet hen ad middagstid, og byfoged Oldenburg gav Petersen ordre om, at han skulle tage drengen med til købmandsgården i Vestergade og se på forholdene.

Preisler var tilstede, da det parret ankom, og drengen skulle nu vise, hvordan tyverierne var foregået. Det var helt, som han tidligere havde fortalt til politirapporten. Petersen bemærkede, at skabet i skænkestuen var anbragt i hjørnet til højre for indgangen fra butikken således, at tyven med lethed havde kunnet tage penge fra skuffen, uden at det blev bemærket af butikspersonalet. Købmanden fortalte, at i de 3½ år Hans Peder havde været bydreng hos ham, havde han altid antaget ham for at være ærlig og tro.

Kl. 6 samme aften blev det indledende møde i undersøgelsesretten, kaldet »politiretten«, afholdt på byfogedens kontor. Foruden den anholdte dreng, en betjent og Oldenburg selv var der, som loven krævede, også to retsvidner tilstede. Petersens rapport blev fremlagt, og drengen måtte endnu engang indrømme sin skyld. Det kortvarige møde sluttede med, at Hans Peder blev varetægtsfængslet, fordi »det findes nødvendigt under sagens fortsatte undersøgelse at sikre hans tilstedeværelse«.

Tidligere tyverier

Om fredagen tre dage senere kl. 10 om formiddagen blev det næste og afgørende møde i »politiretten« afholdt på selve tinghuset. Drengen måtte ikke bare endnu engang forklare tyveriernes forløb og

gentage sin tilståelse, men også fortælle hvad der var sket ved »håndværkerfesten«. I en tombola havde han vundet notesbogen. De to cigarer var indkøbt for de stjalne penge. Drengen tilstod nu også, at han havde stjålet pengepungen fra købmand Preislers søn Christian, da han havde været inde på dennes værelse for at hente noget fodtøj, som han skulle børste. Tyveriet begik han ved påsketid, og den tomme pengepung, der allerede dengang var temmelig slidt, havde ligget åbenlyst på et bord. Hos Preisler havde han en løn på 1 kr. 50 øre om ugen.

Preislers bogholder Hans Nikolaj Andersen blev også afhørt. For et års tid siden havde han opdaget, at Hans Peder havde stjålet småbeløb fra den omtalte skuffe. Drengen havde tilstået, men fordi han lovede bedring, og man for øvrigt var tilfreds med ham, beholdt man ham i tjenesten, og tyveriet blev ikke anmeldt. Se-

nere var det ikke blevet bemærket, at han havde fortsat med at stjæle.

De 3 kr. 60 øre såvel som notesbogen og cigarerne blev udleveret til Andersen. På Preislers vegne erklærede Andersen, at han frafaldt erstatning, og at købmanden, så vidt det stod til ham, heller ikke ønskede drengen straffet.

Så blev drengens far, arbejdsmand Hans Kristian Hansen, afhørt. Han forklarede, at sønnen pligtskyldigt havde bragt ham sin ugeløn, og at han aldrig havde set ham i besiddelse af penge, som han kunne antage for ulovligt erhvervede. I hjemmet havde han opført sig ordentligt. Hvis sønnen nu blev løsladt, ville faderen sørge for hans tilstedeværelse indtil sagens slutning.

Vestergade 72. Motivet på Hugo Matthiessens billede fra 1915 er fra baggården. I 1883 havde Peter Preisler fået indrettet et jernlager i ejendommen (Foto: Hugo Matthiessen/Odense Bys Museer).

Den langfingrede bydreng

Retssystemet

Tirsdag 13. september kl. 10 om formiddagen blev »politiretten« atter sat på tinghuset. Man havde fået en afskrift af kirkebogen fra Ringe fra den derværende pastor Madsen angående, at Hans Peder var den, han var. Ellers indeholdt mødet blot den konklusion, at der skulle skrives til amtet med en indstilling til stiftsamtmanden om »at drengen Hans Peder Kristian Madsen sættes under tiltale for tyveri«.³ To dage senere kom det selvfølgelig svar fra amtet: »I henhold til foranstående forhørsudskrift beordres drengen Hans Peter Kristian Madsen tiltalt ved Odense ekstraret for tyveri. Til aktor beskikkes prokurator Kramer og til defensor kammerassessor Jespersen«.

20. september blev det første retsmøde i »extraretten« afholdt i »sagen 530/1887. Prokurator Kramer som aktor contra Hans Peter Kristian Madsen«. Det, at der var tale om en »justitssag« i »extraretten, betød, at det drejede sig om en straffesag.

Anklagerens og forsvarerens skriftlige indlæg var meget korte og enkle. Kramer fremlagde forhørene fra tidligere og »stiftsamtets aktionsordre« og konkluderede: »på grund af at han har vist sig at være en særlig tyvagtig dreng, der stadig har bestjålet sin husbond, påstår jeg ham anset med straf af ris ikke under 25 slag samt pålagt at udrede alle af hans arrest og aktion flydende omkostninger, hvoriblandt jeg forventer mig tilkendt salær som aktor«.

Forsvarerens indlæg

Forsvareren kammerassessor Jespersen havde videregivet sagen til sin ansatte sagfører Krarup, der igen blev repræsenteret af sin fuldmægtige Troensegaard:

»Det er tilstrækkelig bevist, dels ved tiltaltes egen tilståelse, dels ved de i øvrigt tilvejebragte oplysninger, at han har gjort sig skyldig i de af aktor nærmere omtalte tyverier af penge fra købmand Preisler og af en gammel værdiløs portemonnaie fra Preislers søn, derfor kan tiltalte ikke undgå straf efter straffelovens § 233 jfr. §§ 21 og 29.⁴ Når aktor imidlertid har påstået tiltalte straffet med ikke under 25 slag ris, forekommer det mig at være for strengt, idet jeg til fordel for tiltalte skal anføre, at den gode lejlighed, han havde til tyveriet, fristede ham stærkt, og da han først var begyndt at stjæle, har han ikke kunnet holde op dermed, selv efter at han var blevet advaret derom. Når det tages i betragtning, at tiltalte har bedrevet tyveriet af pengene i løbet af et årstid, er det ikke noget stort beløb, tiltalte har stjålet, og ligesom han aldrig tilforn har været tiltalt eller straffet, således har han også i øvrigt udført sin tjeneste hos købmand Preisler til dennes tilfredshed og også udenfor tjenesten opført sig upåklageligt. At bestjålene har frafaldet såvel strafs anvendelse som erstatning, og at tiltalte har aflagt en åbenhjertig tilståelse om tyverierne, har også formildende indflydelse i henseende til straffens udmåling, hvad endvidere er tilfældet med den omstændighed, at tiltalte har hensiddet i varetægtsarrest fra 6. til 9. september, ligesom det er tiltaltes ungdom, der betinger anvendelsen af § 233 i straffeloven. I henhold til det anførte, tillader jeg mig at udtale den formening, at den ærede ret under ingen omstændigheder vil idømme tiltalte strengere straf end 15 slag ris«.

Thi kendes for ret

4. oktober forelå Oldenburgs dom. Den mundede ud i at »Hans Peder Kristian Madsen bør straffes med 15 slag ris og be-

tale sagens omkostninger, deriblandt sælærer til aktor og defensor, prokuratorerne Kramer og kammerassessor Jespersen, 10 kroner til hver«.

Torsdag 6. oktober »forkyndte« »de edsvorne stævningmænd for Odense købstad« dommen for Hans Peder og hans far på deres bopæl. De protesterede ikke mod dommen, og den dømte appellerede ikke. Straffen blev eksekveret 11. oktober, og efterfølgende sendte byfogdens fuldmægtig et brev til Fyns Stiftsamt: »Idet jeg har den ære at remittere den med ordre af 7de d.m. til fuldbyrdelse modtagne domsakt i justitssagen mod Hans Peter Kristian Madsen med paategning om, at Straffen er eksekveret, tillader jeg mig at vedlægge regning med bilag over sagens omkostninger og under henvisning til den i udskrift vedhæftede fogedforretning at bede beløbet 22 kr 73 øre refunderet«.

Noter

1. De fleste af artiklens oplysninger stammer fra journalsagen N335/1886 i Odense Amtsarkiv. Der er muligvis tale om, at arrangementet fandt sted i Fruens Bøge, der i slutningen af 1800-tallet var et yndet udflugtsmål for byens borgere og foreninger.
2. »Borgerskolen« må være den »drengeborger-skole« i Jernbanegade, som blev åbnet i 1880. (Stadsarkivet).
3. Dengang var det amtmanden, der på grundlag af retsbetjentens foregående forhør eventuelt rejste en sigtelse og beskikkede både anklager og forsvarer. Når der så var faldet dom i en sag i underretten, så havde han tillige med den dømte muligheden for at anke til landsretten.
4. Straffeloven indeholdt dengang (Straffeloven fra 1866) muligheden for fysisk afstraffelse af den dømte, men det blev usædvanligt mod slutningen af 1800-tallet. Justitsminister P.A. Alberti lavede i 1905 en lov, som opretholdt retten til at benytte prygl. Loven vakte stor modstand, og prygl blev forbudt ved en straffelovsrevision i 1911. I fængslerne blev de indsatte dog udsat for prygl, indtil straffeloven af 1930 satte en stopper for dette »disciplinærmiddel«.